

SUMARI:

- ◆ Editorial
- ◆ Recull de notícies
- ◆ Resum VII Trobada
- ◆ Refugis ramaders
- ◆ Barraques a vista d'ocell
- ◆ Ressenya de llibres
- ◆ Fotos antigues

Editorial

Novetats

Us comuniquem que des de la CEPS, aprofitant les noves tecnologies, hem obert un nou compte a Facebook que porta el nostre mateix nom. Això ens permetrà estar connectats permanentment i gaudir de la immediatesa de la informació que compartim entre tots els nostres amics. Així és els que encara no ho hagueu fet us podeu inscriure a partir d'ara.

També canviem el correu electrònic que serà aquest:

coordinadorapedraseca@gmail.com

FOTO PORTADA:

Barraca de l'itinerari Can Rossell,
Subirats (Alt Penedès)
© Foto Jaume Rovira

BUTLLETÍ N°8 - OCTUBRE 2013
EDITA CEPS

<http://www.coordinadorapedraseca.org>
coordinadorapedraseca@gmail.com

EDITORIAL

La VII Trobada per la preservació del patrimoni en *pedra seca* dels països catalans no fa altra cosa que reafirmar la voluntat dels seus membres: posar en valor aquest patrimoni singular.

No som un cas únic ni aïllat, de fet cada dia només fem que testificar la gran riquesa patrimonial existent de *pedra seca a casa nostre per tot* l'arc Mediterrani i, fins i tot en països llunyans.

Vivim, però, moments convulsos, enmig de la voràgine de la globalització, la crisi econòmica, social, política i cultural. És per això que en aquests moments cal ser valents i fermes. Cal conscienciar a la gent de conservar el llegat dels nostres avantpassats i preservar-lo per les futures generacions. Des de la nostra entitat la CEPS continuarem divulgant aquest patrimoni perquè creiem en ell com un valor cabdal de la nostra cultura.

El patrimoni cultural de la *pedra seca* compleix un paper que va més enllà d'un simple llegat de l'activitat humana, donat que encara té una utilitat en el medi rural. Encara som a temps de salvar-lo!

Gràcies a tots aquells que amb el vostre granet de sorra feu que cada dia ens sentim més orgullosos per la feina ben feta!

Quí som els membres de la CEPS ? Entitats adherides

- CALDERS (BAGES)

- MALLORCA

ADF-182

- BISBAL DEL PENEDES

- TORREDAMBARRA

- GRUP BARRAQUER EL DRAC VERD

- LLEIDA

- RIBERA DEL SIÓ I URGELL

- CONSORCI I PROMOCIÓ TURÍSTICA VALLS DEL MONTCAU

- RIBERA D'URGELLET

- GAVÀ

LA CEPS AGRUPA LES ASSOCIACIONS I GENT VINCULADA A LA CONSERVACIÓ DE LA PEDRA SECA

La "Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca" és un grup multidisciplinar sense ànim de lucre que aplega entitats, associacions i col·lectius de caire divers amb l'objectiu de difondre, coordinar, intercanviar i vetllar pel patrimoni cultural de la *pedra seca* català.

Com s'especifica en el seu Reglament la Coordinadora es constitueix a partir de les propostes presentades a la II Trobada d'estudi per a la preservació del patrimoni en pedra seca als Països Catalans, celebrada a Torroella de Montgrí els dies 23 i 24 d'octubre del 2004, i ratificades per unanimitat pels participants a la III Trobada celebrada a Barcelona els dies 22 i 23 d'octubre de 2005.

Els fins d'aquesta coordinadora s'inspiren de la "Declaració de Torroella de Montgrí" (2004), en la qual es van marcar unes directrius específiques.

La "Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca" vol esdevenir una eina que ajudi a promoure els valors naturals i culturals del paisatge en pedra seca. Per això la Coordinadora ajudarà a fo-

mentar i coordinar les diferents iniciatives que desenvolupen les entitats i organismes a favor de la defensa i salvaguarda del patrimoni de pedra en sec, i si s'escau, també d'altres elements constituents de l'arquitectura tradicional agrícola. Es donarà suport a les accions proposades per les diferents entitats que ho sol·licitin.

La Coordinadora podrà establir propostes i orientacions per homogeneïtzar els treballs d'investigació, estudi, difusió, conservació i protecció de les construccions existents en pedra seca.

En aquest sentit, si cal la Coordinadora actuarà com a portaveu davant de les diferents administracions, ens o esdeveniments, de les entitats adherides a la Coordinadora.

Un altre dels aspectes en els quals vol incidir la Coordinadora és en l'establiment d'un marc de referència per a la celebració de les diverses "Trobades d'estudi per a la preservació del Patrimoni en Pedra Seca als Països Catalans", i col·laborar, orientar i assessorar a l'entitat responsable de l'organització.

Mitjançant la utilització de les noves tecnologies, la Coordinadora vol facilitar l'intercanvi de bones pràctiques que afavoreixin la conservació de la pedra seca i la transferència d'experiències de valoració.

L'àmbit d'acció territorial d'aquesta coordinadora serà els Països Catalans i la seva llengua pròpia serà el català.

Per contactar amb nosaltres: coordinadora@lamalla.net

- FUNDACIÓ EL SOLÀ (LA FATARELLA)

- CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA (BARCELONA)

- CENTRE D'ESTUDIS DEL BAGES

- CAN QUINTANA

- GRUP D'ESTUDI I RECERCA DEL PATRIMONI (VILLALBA DELS ARCS)

- CENTRE-MIRÓ GRUP BARRACAIRE (MONT-ROIG DEL CAMP)

- AMICS DE RELLINARS

- CENTRE EXCURSIONISTA DE VALLIRANA

- ASSOCIACIÓ CULTURAL GRÈVOL (CASTELLÓ)

CENTRE EXCURSIONISTA DE CASTELLAR

VII Trobada d'Estudi per la Preservació del Patrimoni de pedra seca als Països Catalans

Els dies 17, 18 i 19 de maig es va celebrar a la població de les Preses la VII Trobada d'Estudi per a la Preservació del Patrimoni de Pedra Seca als Països Catalans.

Acte inaugural de la Trobada

Seguidament es van fer dues ponències de dos centres educatius de la zona, una a càrrec dels alumnes de 6è de primària de l'escola la Bòvila de les Preses i l'altra a càrrec dels estudiants de l'INS La Garrotxa que durant els cursos 2010-2012 feien el grau superior de Desenvolupament i Aplicació de Projectes de Construcció.

Centre Cultural Les Preses

L'acte inaugural s'havia de fer en ple Parc de Pedra Tosca, lloc emblemàtic de la zona pel que fa a la pedra en sec, però la pluja ho va impedir i es va traslladar al Centre Cultural de les Preses.

Després dels parlaments a càrrec de l'alcalde, el president de la Coordinadora d'Entitats de Pedra Seca, la presidenta de l'Associació Pedra Tosca, el director del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i altres autoritats, ens van obsequiar amb unes danses populars a càrrec del Cercle de Cultura Tradicional i Popular Marboleny.

Alumnes del col·legi La Bòvila presentant el seu treball

Aplaudim aquesta iniciativa, que de ben segur suscitarà als més joves l'interès pel patrimoni de la *pedra en sec*. I volem ressaltar el nivell del treball realitzat pels estudiants de l'INS.

Després es va projectar un vídeo de presentació de la Trobada i a continuació Xa-

vier Solà va fer la xerrada inaugural: Història, arquitectura i paisatge de la pedra seca a la Garrotxa. El cas del Bosc de Tosca.

Aquí van començar les sessions de treball pròpies de la trobada, que van girar al voltant de quatre àmbits temàtics que es van iniciar amb les corresponents comunicacions.

llibres sobre la *pedra en sec*. Volem fer notar la quantitat de nous llocs que s'incorporen a l'estudi, valoració i preservació del patrimoni de la *pedra en sec*.

La ponència marc de l'àmbit Característiques constructives va anar a càrrec de Carles Blasco amb el títol Normalització de la classificació tipològica de les construccions de *pedra seca* en funció de la seva morfologia i funcionament estructural.

L'àmbit de Biodiversitat i paisatge va tancar el programa i el va desenvolupar Miquel Rafa amb la xerrada Pedra seca, l'hàbitat que configura un paisatge.

En aquest darrer apartat, la Neus Borrell va tancar la sessió del dissabte amb l'exposició Estudi de les construccions de pedra en sec del Priorat per incorporar-lo al dossier de candidatura com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO.

Restauració del perxe del Racó

Xavier Rebés va presentar el vídeo Restauració del perxe del Racó

L'àmbit de Vocabulari el van encetar Joaquim Monturiol i Eloi Domínguez amb la ponència El vocabulari de la *pedra seca*, un patrimoni lingüístic. Seguidament, Claire Cornu va presentar la proposta L'art de la pedra seca a la nominació de patrimoni cultural immaterial de la humanitat de la UNESCO. La van seguir la presentació de tres llibres, Marges de Roger Vilà, Patrimoni rural i *pedra seca*, 20 itineraris a peu i en BTT de Joan M. Vives i Percepcions de l'espai agrari periurbà d'Anna Roca. Tots tres els podeu consultar a la biblioteca de la Fundació.

Amb l'àmbit de Catalogació, que va encapçalar Santi Llagostera, arquitecte, amb la xerrada Als voltants de la *pedra seca*, es van iniciar les activitats del dissabte, que es van fer al Local Social del Bosc de Tosca, on estaven exposats els pòsters i hi havia una exposició i venda de

Berenar ofert per l'alcalde de Batet

VII Trobada d'Estudi per la Preservació del Patrimoni de pedra seca als Països Catalans

Vam dinar al mateix Local Social del Bosc de Tosca i tota la tarda la vam dedicar a fer una visita al Parc de Pedra Tosca i després a l'altiplà de Batet, on ens van obsequiar amb un berenar de productes de la zona.

Després de l'excursió es va fer una ponència sobre els immigrants dels anys seixanta a Olot i la relació que van tenir amb el Parc de Pedra Tosca. El ponent va ser Julio Clavijo i Ledesma i hi van intervenir diverses persones que ho van viure directament.

editat, Xirolet i la figuera de Menares, i la Remei va contar el conte Xirolet o el beneit.

El dissabte es van fer uns tallers (novetat interessant) en què els participants podien triar les tres opcions, catalogació, biodiversitat i característiques constructives. Volem destacar aquest últim taller, en el qual els participants van aixecar una paret de pedra seca i després es va tirar a terra per poder-ne mesurar el comportament plàstic i estructural.

Finalment vam tornar al Centre Cultural de les Preses on es va fer una taula rodona i un debat amb les conclusions de la trobada, la designació de Calaceit com a pròxim organitzador i la cloenda per part de l'alcalde de les Preses.

Un dinar a la zona dels Xenacs, on hi ha un mirador excepcional del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, va posar punt final a la VII Trobada.

Felicitem els organitzadors que, malgrat el mal temps, van aconseguir que les jornades es desenvolupessin amb tota normalitat, i destaquem les novetats introduïdes, que creiem que han

estat un encert.

I ens felicitem tots plegats pel nivell creixent que van assolint les trobades, alhora que encoratgem Calaceit perquè continuïn sent un èxit.

Fundació El Solà

Fina Font i Pere Martí presentant Xirolet i la figuera de Menares

Al Centre Cultural de les Preses es va fer un taller de contes inscrits en el programa d'activitats paral·leles en què la Fundació el Solà va presentar la col·lecció Contes de Terra i Pedra, a càrrec de Fina Font, autora dels contes del Xirolet; Pere Martí, el nostre assessor literari, i Remei Domènech, la conta contes que va fer embadalir els xiquets de les Preses. Fina Font va fer una introducció en què va explicar la col·lecció, Pere Martí va parlar de l'últim conte

Visita al Parc de Pedra Tosca

Taller per mesurar la resistència d'una paret de pedra seca

Agenda / Activitats diverses dels darrers mesos

IV Curs de marges amb pedra seca a Albet i Noya (abril 2013)

Els passats 15 i 16 d'abril va tenir lloc el IV curs per aprendre a fer marges de *pedra seca*. Es tracta d'un curs intensiu de dos dies on van intervenir-hi dos mestres marges de l'escola de Mallorca per ensenyar les tècniques d'aquest antic ofici.

La part pràctica es va dur a terme a les vinyes de "El Fanio", a can Milà de la Roca, plantada de xarel·lo i situada just sobre el poble de Lavern, dins la zona dels Costers de l'Ordal, al Penedès.

Adequació de l'itinerari entre Ribes i Sitges, i la recuperació del camí de Puigmoltó (maig-juny 2013)

Diverses intervencions de millora i senyalització del camí entre Ribes i Sitges, i molt especialment la recuperació d'un camí històric, que estava amagat per la vegetació i que havia estat realitzat, i ara restaurat, amb les ancestrals tècniques de la *pedra en sec*, el camí de Puigmoltó.

Restauració de pous de glaç

Les intervencions més habituals que es realitzen en la seva restauració són el buidat de l'interior, habitualment convertit en un abocador, la consolidació dels murs amb tècniques de *pedra en sec*, i la reconstrucció del teulat.

Un patrimoni històric i cultural d'una tècnica ancestral per a la conservació d'aliments que aprofitava els recursos naturals.

Podeu veure els informes complets d'aquestes actuacions a: www.naturalea.eu
c/e: info@naturalea.eu tel: 937 301 632
Naturalea

Fogaiba obre ajudes per la construcció de murs de pedra en sec a les Balears (20 de juny 2013)

El fons de Garantia Agrària i Pesquera de les Illes Balears (Fogaiba) ha obert el plaç per demanar les ajudes per aquest any del Pla de Desenvolupament Rural de les Illes Balears destinades a la introducció de joves agricultors, en concret a la rehabilitació de murs de pedra en sec.

La convocatòria d'ajudes per la rehabi-

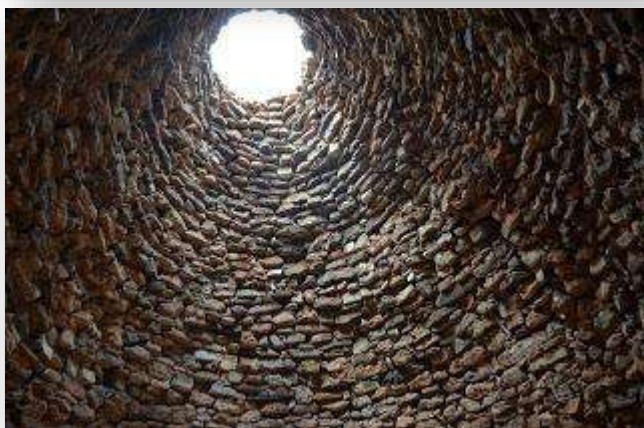

litació de murs de contenció de bancals i murs de *pedra en sec* que contribueixen a mantenir el paisatge tradicional i la flora i la fauna autòctones i evitar riscos ambientals per l'erosió i la pèrdua del sòl, està dotada amb 551.638 euros, cofinançats en un 65% pel Govern i un 35% pe la Unió Europea.

(Font: www.europapress.com, accés 2 juny 2013)

Salvat el "lumbrerón" de Pozuelo(2 de juny 2013)

No ha estat l'administració sinó la mateixa propietat que, sensibilitzada per la seva conservació, ha endegat la seva restauració d'aquesta obra d'arquitectura popular. Ens n'alegrem profundament, sobretot per la pressió exercida per persones particulars, entitats i associacions diverses.

Font: <http://cesbor.blogspot.com.es/2013/06/salvado-el-llamado-lumbreron-de-pozuelo.html>

Restauració hidrològicaforestal en muntanyes mediterrànies mitjançant les construccions de pedra seca (Alt Empordà)

En el marc del conveni d'hidrologia del Ministeri de Medi Ambient amb les autonomies es van executar dos projectes en diferents indrets de Portbou, Llançà i Colera a l'Alt Empordà, per valor de 4,5 MEUR. Destaca el control de l'erosió mitjançant la construcció de murs de *pedra seca* transversals en torrents i barrancs, així com en les pistes per la seva estabilització i subjecció. P. Frigola

Podeu consultar l'informe complet a:

http://www20.gencat.cat/docs/DAR/MN_Medi_natural/MN08_Gestio_forestal/Documents/Restauracio_hidrologic_forestal/Fitxers_estatics/Conques_Alt_Emporda_pedra_seca.pdf, accés 2 juny 2013

Ampliada la Ruta de Pedra de Mallorca amb 34 quilòmetres (6 juny 2013)

El nou mapa de la Ruta de Pedra en sec ha estat actualitzat amb la incorporació de quatre trams que suposen 34 quilòmetres de recorreguts per excursionistes, segons informa el Consell de Mallorca. S'afegeixen les variants de s'Arracó al coll de sa Gramosa, la variant Capdellà a Estellencs, així com els trams d'Orient en el Castell d'Alaró i la variant des Pas Liso. La inversió ha estat de 12.000 euros.

CAMP DE TREBALL 2013: Millorem l'entorn de la Masia (1 al 26 juliol 2013)

L'Associació d'amics del Jardí Botànic de Barcelona proposava el passat mes de juliol la participació en un camp de treball. Es va oferir la possibilitat de col·laborar-hi realitzant diferents tasques: ampliació de l'hort de producció de llavors, ampliació de la parcel·la de plantes remeieres, en la construcció de murs de pedra seca i en la creació d'una parcel·la per a col·leccions anuals. Tot això amb l'objectiu de millora de la biodiversitat del sot de la Masia i la conservació de l'espai, i l'ampliació de zones de treball per als voluntaris.

Contacte: info@amicsjbb.org

Acte homenatge al company Josep Mora (juliol 2013)

L'Associació Amics de l'Arquitectura Popular, l'Ajuntament de Plans de Sió i Trobades d'Art i Literatura de Ponent van homenatjar el passat mes de juliol a l'amic finat Josep Mora i Castellà.

Més informació a: <https://sites.google.com/site/anyjosepmora/home>

La presentació de Vilafranca, "Un mar de pedra seca a mil metres d'altitud" congrega a 300 veïns (12 agost 2013)

El llibre, escrit per Paco Tortosa, es complementa amb un mapa topogràfic del terme de Vilafranca que ha realitzat pau Fuster. Està editat per Edicions 96 amb el recolzament de l'Ajuntament de Vilafranca. L'autor realitza una visió de Vilafranca des de la mirada d'un geògraf, s'endinsa en la història d'un poble de muntanya que segeuix vivint del seu entorn alhora que manté una notable activitat industrial, motor econòmic de la zona.

(Font: www.elperiodic.com, accés 12 agost 2013)

Compromís demana el BIC per la pedra en sec (4 agost 2013)

Els diputats autonòmics de Compromís Josep Maria Pañella i Mònica Oltra han registrat a les Corts una proposició no de llei per posar en valor amb la declaració com BIC les construccions de pedra en sec, una arquitectura rural dels paisatges de la Comunitat Valenciana.

Segons Oltra "aquest tipus d'arquitectura, que només utilitza la pedra extreta del terreny sense cap mena d'argamasa, està molt extesa al llarg de les comarques del nord de la província de Castelló". "Poden haver-hi entre 15.000 i 20.000 casetes de pastor, corrals, neveres i sènies, sobretot en els pobles de Tírig, Vilafranca, Ares, Benafigós i Vistabella", concretà la diputada. Per això, "es reclama al Consell dotar de protecció aquestes construccions per evitar-ne la seva desaparició i catalogar-les".

(Font: www.elperiodicomediterraneo.com, accés 24 agost 2013)

Trobada una barraca triple a Mura-Bages (9 setembre 2013)

Es troba situada a la vinya del tender al Puig de la Balma de Mura (Bages)

Més informació a: <http://www.caudelguille.net>
Jordi Guillemot

Taller de pedra en sec a la vall de Coanegra (Mallorca) 21 i 22 setembre 2013

Les construccions de *pedra seca* formen part de l'arquitectura tradicional de la majoria de zones rurals de Mallorca i la seva presència ha esdevingut un autèntic element vertebrador del paisatge illenc. Fins fa uns anys molts pagesos sabien com utilitzar aquesta tècnica i la transmetien de generació en generació.

La *pedra en sec* es basa en un principis senzills que cal seguir al peu de la lletra perquè compleixi la seva funció com és la de retenció de terres i drenatge en el cas de marges i murs de delimitació.

En aquest taller es va fer un viatge al món de la *pedra en sec*, apropant a l'ofici i posant en pràctica les tècniques reconstruint dues marjades en un entorn excepcional com és la vall de Coanegra.

Associació Mes que Pedra

mesquepedra@gmail.com
mesquepedra.wordpress.com

Exposició: inventari de les barraques de pedra seca del terme municipal de l'Arboç (agost-setembre 2013)

Però el declivi del món rural i el consegüent abandonament de les construccions de *pedra seca* va fer que tècnica i ofici estiguessin a punt de desaparèixer.

Aquesta tècnica ancestral ens permet construir una gran varietat d'elements arquitect-

tònics (parets de delimitació, marjades, empedrats, habitacles, pous, cisternes, ponts, etc.) adaptant-se totalment a l'entorn i creant una continuïtat entre la natura, cultura i entorn rural.

Aquesta exposició consta d'uns 80 plafons mida Din A3 amb les fotografies de les barraques i altres explicacions i uns 50 plafons mida Din A4 amb els dibuixos de les mides de les barraques fetes pel Josep Pascual del Drac Verd de Sitges. L'exposició s'ha completat amb diferents xerrades sobre la pedra seca i visites comentades.

Robert Rovira i Ferré
A.C. Jardí de l'Arboç

Ares del Mestrat recupera murs de pedra seca Taller de pedra seca (21 setembre 2013) (setembre 2013)

L'Ajuntament d'Ares del Maestrat ha recuperat els murs de *pedra en sec* de l'entorn de la zona esportiva. A la zona s'havien produït despreniments que han estat reparats per evitar que afectessin la zona de jocs i l'entorn de la piscina. Els murs s'han restaurat seguint la tècnica de la *pedra en sec* pròpia de l'entorn. La Diputació de Castelló col·labora en l'execució de l'obra.

(Font: laplanaaldia.com, accés 20 setembre 2013)

Placeta de Sant Andreu, La Selva del Camp (Baix Camp)

Vine a plegar un marge amb nosaltres!

Aquest taller va dirigit a tots els que us interessi, com a nosaltres, la conservació del nostre patrimoni paisatgístic i, alhora, conèixer de primera mà com es plega un marge de *pedra seca*. Pot ser interessant per a possibles actuacions en el terme, però també en reintroduir els marges de *pedra seca* en els nostres parcs i jardins.

I amb la col·laboració d'un mestre marger.

Organitza:

Associació per a la Conservació dels Ecosistemes Naturals
C. Horta, 29 1r pis (Casal d'Entitats) 43470 La Selva del Camp
info@assoc-cen.org www.assoc-cen.org

M: 638 065 248

Activitats del Parc Natural de Penyagolosa (21 i 22 setembre 2013)

Rally fotogràfic perquè els visitants descobreixin els racons més suggestius de Vistabella del Maestrat. Les fotografies dels participants poden ser impreses en les Jornades de *pedra seca* del dia 27. També un taller de restauració de *pedra seca* a Xodos complementarà les activitats del cap de setmana. Amb aquestes activitats el parc intenta protegir aquest patrimoni mitjançant activitats i treballs de conservació, com és la restauració d'un mur

(Font: www.elperiodicodeaquí.com, accés 21 setembre)

Visita al Centre d'Interpretació de pedra seca de Torrebesses i les cabanes i aljubs del terme (29 setembre 2013)

MÉS INFORMACIÓ EN AQUEST ENLLAÇ

Aquesta visita està programada amb col·laboració amb l'Institut Ramon Muntaner, IRMU, i l'Ajuntament de Torrebesses, amb motiu de les Jornades Europees del Patrimoni a Catalunya, 2013. És una activitat dins de l'Any Josep Mora.

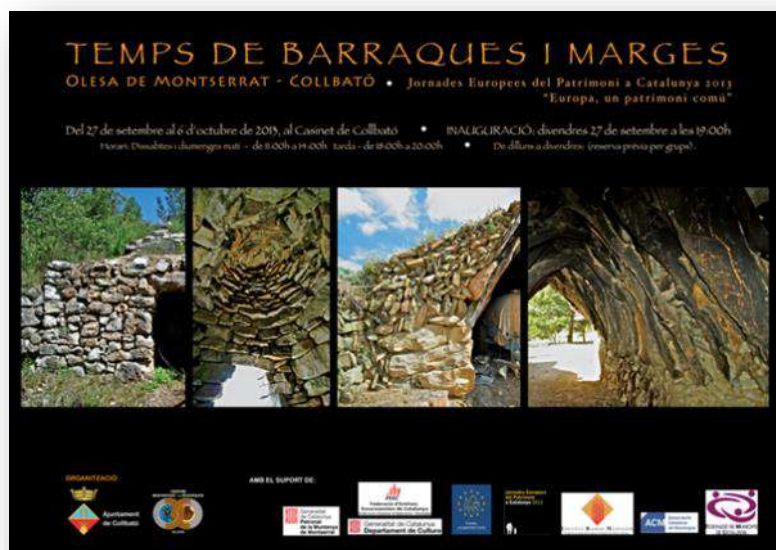
Vicent Loscos

Amics de l'Arquitectura Popular

Exposició “Temps de barraques i marges” Olesa de Montserrat—Collbató. (Del 27 setembre al 6 d'octubre)

Dins de les *Jornades Europees de Patrimoni 2013*, s'ha programat una exposició promoguda per l'Ajuntament de Collbató i quatre col·laboradors i membres del Centre Muntanyenc i de Recerques Olesà: Ivan Fernández, Joan Soler, Natàlia Valdeperas i Jaume Morera.

Aquesta mostra en format exposició, és fruit del seu ambiciós projecte que estan desenvolupant actualment des de fa un any i que volen confeccionar en un llibre sobre la temàtica del món rural i natural a l'entorn sud de Montserrat, des de les vessants més tècniques, paisatgístiques, socials, culturals i ambientals.

L'exposició *Temps de barraques i marges Olesa de Montserrat – Collbató*, ubicada al Casinet de Collbató (Passeig Mansuet, 2), romandrà oberta del 27 de setembre al 6 d'octubre amb els horaris establerts al cartell adjunt.

L'exposició anirà acompanyada amb tres sortides de camp divulgatives per conèixer el món local de la *pedra seca*. Les jornades de camp es realitzaran a diferents indrets dels termes municipals de Collbató, Esparreguera i Olesa de Montserrat durant els mesos d'octubre i novembre.

Àngel Pérez i López
President del CMRO

Jornades de la pedra seca a Vistabella del Maestrat (28 i 29 setembre 2013)

Conferències, tallers i ruta guiada al voltant del patrimoni arquitectònic tradicional de la *pedra en sec*.

El paisatge de les terres interiors no és pot concebre sense l'arquitectura tradicional de la *pedra en sec*. Aquesta s'ha convertit en el pas dels segles en l'escriptura del paisatge, transportant-nos mitjançant una intemporalitat suspesa entre la prehistòria i l'actualitat.

El Castell de les Sitges és l'escenari d'un curs de formació de margeners (30 setembre 2013)

El passat cap de setmana, organitzat per l'entitat de dinamització cultural Camins de Sikarra, va tenir lloc al poble de Florejacs i al nucli de les Sitges un curs de construcció i restauració de marges de *pedra seca*. L'activitat es va presentar el divendres 27 a Florejacs, on el president dels Amics de l'Arquitectura Popular, Vicent Loscos, va oferir una xerrada sobre les diferents tipologies dels marges, així com la seva funció, les seves peculiaritats i el seu divers estat de conservació.

Durant els dos dies següents, uns vint-i-cinc alumnes, amb el mestratge del mestre d'obra Jordi Giribet, varen realitzar les tasques de desbrossa-

Articles

ment, desenrunament i reconstrucció d'un mur molt deteriorat que precedeix la façana de l'església de Sant Pere del Castell de les Sitges. El marge, d'uns 15 metres de llarg i gairebé tres d'alt, fou restaurat pedra a pedra, seguint les tècniques de l'arquitectura popular de la pedra seca. L'activitat va comptar amb la col·laboració de les entitats Aladrell, de l'Urgell, i Espai Llobregós, de Torà, i fou patrocinada per l'empresa de materials de construcció Kapataz.

Gràcies a l'èxit de participació, l'entitat es planteja l'opció de reproduir l'activitat o aprofundir en la divulgació de les tècniques de l'arquitectura popular, amb un curs sobre les construcció amb tàpia.

Jaume Moya

Font: <http://www.somsegarra.cat/cultura/noticia/2058/el-castell-de-les-sitges-es-lescenari-dun-curs-de-formacio-de-margeners>, accés 1 octubre 2013.

XIII Congrés Científic Internacional Pedra Seca

Al XIII Congrés Científic Internacional sobre la Construcció de la Pedra Seca, promogut per la SPS (Associació Científica Internacional per l'estudi Pluridisciplinari de la Pedra Seca), organitzat per Studio Nura, l'Azzociazione Sa Medera i el Comiato Club Unesco Baunei, i patrocinat per la Regione Autonoma della Sardegna, el Assess. Turismo e Formazione Professionale de la Provincia d'Ogliastra i les comunes di Baunei, di Talana i di Ilbono, estar escollida per l'any 2014, proposada per un dels ponents, Michel Amengual, periodista dels canals televisius France 2 i France 3 que resideix al Marroc, per la importància que té incorporar països de l'altre costat del Mediterrani, amb el compromís que la següent sigui a Creta.

Hi va haver dos propostes, aquesta del Marroc i una altra a l'illa de Creta a Grècia. La població marroquina de Al Jadida, és una ciutat d'uns 150.000 habitants, capital de la important regió agrícola de Doukkala, situada a la costa atlàntica.

ca marroquina, a uns 95 km al SO de Casablanca.

Ada Acovitsioti-Hamlet

Més informació: pierreseche-international.org

Taller Empedrat a la Mallorquina (19 d'octubre de 9h. a 17 h.)

Ferem una diada per aprendre les tècniques d'empedrat a la Mallorquina, on es recuperaran les tècniques antigues de construcció per tal de restaurar l'antic empedrat de la casa de ca sa Consellera Volem fer berenar i dinar per els assistents o sigui que ens podriem organitzar per que cada un dugués un plat sa, si pot ser ecològic molt millor...

La quota d'inscripció es total perquè és gratuïta S'ha de dur roba per fer feina, sabates adequades, guants, ulleres de sol i capell, ganes de participar i de fer feina.

Per més informació podeu cridar al telefon: 608 38 64 67

REFUGIS RAMADERS A LA RIOJA (ARGENTINA)

Jaume Plans i Maestra
Gestor Cultural

Si pensem en construccions de *pedra seca* a l'altra banda de l'Atlàntic, tots tenim en ment les grans construccions de l'Amèrica Central: civilitzacions precolombines i de mesoamèrica i de l'Amèrica del Sud. Ara bé ens aturarem en unes construccions més modestes i que es troben a la Rioja (Argentina): els refugis ramaders.

Pel que fa a la tècnica constructiva es tracta d'edificacions circulars que utilitzen la pedra, però també el morter i la calç per reomplir els espais buits. Destacar-ne el voladís superior per escupir l'aigua de la pluja, idèntic a les barraques de casa nostra. També hi ha alguna finestra en els murs per veure l'exterior sense sortir de la construcció i una xemeneia o sortida de fums a la part superior i central. El tancament de la volta es fa per ajustament de filades en anells concèntrics. Destaca un doble mur arquejat que cobreix la porta d'entrada i es recolza sobre el mur del refugi. Això permet que l'aire no entri a l'interior de la construcció sense necessitat de tenir una porta.

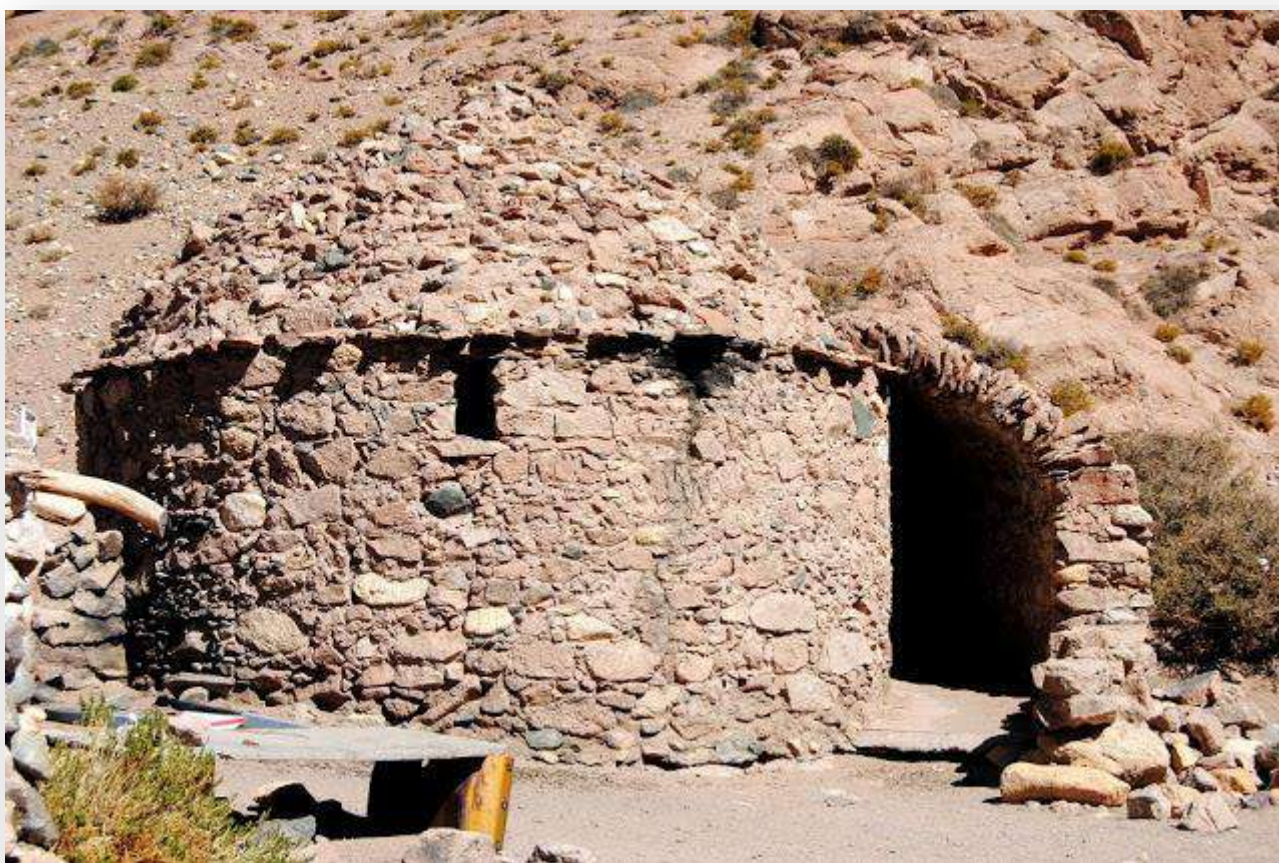
Què podem dir d'aquestes construccions? D'entrada que es poden datar amb molta exactitud. De fet sabem que la construcció d'aquests refugis es va iniciar l'any 1864 sota la presidència de Bartolomé Mitre i va finalitzar cap al 1873 durant la presidència de Domingo F. Sarmiento. Aquests refugis tenien la finalitat de protegir de les inclemències dels temps els ramaders que portaven bestiar de l'Argentina cap a Xile pel pas de *Comecaballos*. Actualment es conserven uns catorze refugis que ja han perdut la seva funció inicial si bé s'han convertit en un atractiu turístic de la zona.

Refugi Veladero

Als voltants dels refugis s'observen murs circulars tancats de *pedra seca* que tenien la finalitat de guardar el bestiar dels ramaders.

A la zona també es troben *pircados*. La *pirca* significa mur de pedra sense treballar i sense morter. Té la funcionalitat de contenció, de divisió de les parcel·les, tancat del bestiar o de base dels habitatges.

Refugi *El Peñón*

Refugi *Retamo o de Laguna Brava*

Font: <http://cerrosamericanos.blogspot.com.es/2012/10/laguna-brava-reserva-liberada-la.html> , accés abril 2013

Barraques a vista d'ocell

Una forma diferent de descobrir el patrimoni en pedra seca és utilitzar alguns mitjans que tenim a l'abast a la xarxa com el Google Maps o el Google Earth.

En aquest cas concret hem volgut visualitzar les barraques menorquines i el resultat és el que podeu copsar en aquestes imatges.

L'absència de vegetació en molts indrets de l'illa permet localitzar amb molta facilitat el seu emplaçament dins d'una parcel·lació agrària molt definida.

Sembla que la majoria d'aquestes edificacions es van aixecar entre finals del segle XVIII i primera meitat del XIX.

Menorca from the air

A different way to discover the dry stone heritage is using some means we have coming in the network such as the Google Maps or Google Earth.

In this case we wanted to see the construction of Menorca and the result is you can see in the images. Spectacular!

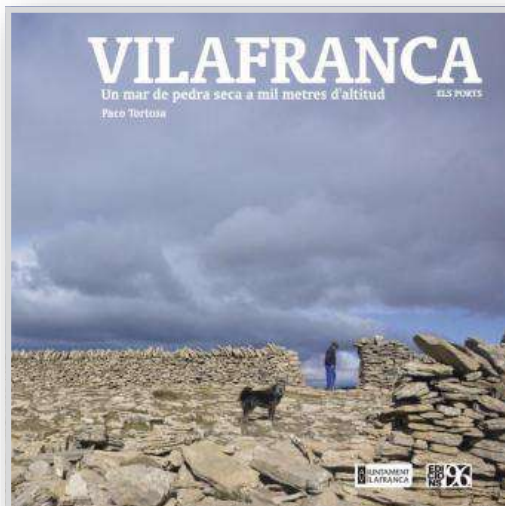
The lack of vegetation in many parts of the island can easily find your location. The buildings are in a very definite agricultural framework.

It appears that most of these buildings, but no history of the use of dry stone in prehistoric times, were built between the late eighteenth century and the first half of the nineteenth century.

Ressenya llibres

Vilafranca. Un mar de pedra seca a mil metres d'altitud

L'autor d'aquesta obra, geògraf, s'ha deixat caure una temporada per les terres de Vilafranca, vila ubicada entre meravelloses mostres d'arquitectura modernista i medieval. I com a fruit, ens ofereix aquest relat amè, rigorós i crític quan cal sobre la seua realitat actual.

Amb més de 1800 fotos, el llibre inclou cinc itineraris per fer a peu o en bici. S'acompanya d'un mapa de Tossal. Cartografies.

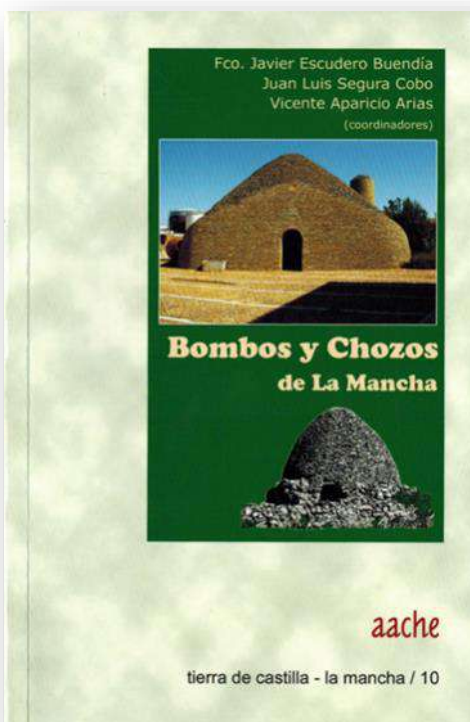
Autor: *Paco Tortosa*

Ed. Ajuntament de Vilafranca i Edicions 96, 2013.

Bombos y Chozos de La Mancha

Dins la col·lecció de "Tierra de Castilla-La Mancha" l'editorial Aache publica el present treball sobre les construccions tradicionals dels *Bombos* i els *Chozos* característics de *La Mancha*.

A diferencia d'anteriors publicacions sobre aquesta arquitectura, ens trobem davant d'un recull d'articles de diferents autors. Una nova visió, més moderna i ampliada. Set estudis centrats en les poblacions de Tomelloso, Socuéllamos, Campo de Criptana, Villarrobledo i Tébar, entre altres indrets.

Els treballs presentats són de gran rigorositat, de fet tots els seus autors provenen de l'àmbit acadèmic. Algun d'aquests, però, ja no està entre nosaltres com és el cas de Lo-

renzo Sánchez, el qual ens deixa un llegat d'un incalculable valor per la seva rigorositat i aprofundiment en l'estudi dels bombos manxecs.

El llibre està profusament il·lustrat en tots els seus capítols dins els quals s'explica de forma detallada i amena els trets més característics d'aquestes construccions pètries. Així els autors ens parlen de la tècnica constructiva, del seu origen, les diferents tipologies constructives, l'hàbitat rural, l'art d'aquesta arquitectura o, la seva localització geogràfica.

Quan realitzem un treball d'investigació és important preguntar-nos el perquè, el com, de què parlem. No només limitar-nos a abocar una sèrie de dades recollides. Creiem que els diferents autors d'aquest llibre aconseguen amb escreix superar això perquè són capaços de reflexionar i arribar a unes conclusions.

ESCUADERO BUENDÍA, Francisco Javier; SEGURA COBO, Juan Luis y APARICIO ARIAS, Vicente (coord.). Guadalajara, Aache, 2013. 149 pp. 13 x 21 cm.

El llibre es pot comprar directament a l'editorial Aache: ediciones@aache.com

Jaume Plans

Fotos antigues

BARRAQUES D'ALAIOR (MENORCA) 1915 Fons Salvany